

ΠεντΕφΚακΑθ 1898/2018 [Ανάλυση DNA - Πραγματογνωμοσύνη - Εγκληματική οργάνωση - Τρομοκρατικές πράξεις - Κατοχή/μεταφορά/ απόκρυψη όπλων και πυρομαχικών] (παρατ. Κ. Κώτσογλου)

ΠεντΕφΚακΑθ 1898/2018

Πρόεδρος: Β. Κωστόπουλος

Μέλη: Π. Πασίση, Κ. Νάκου, Μ. Γκουρογιάννη, Α. Μελισσινός

Εισαγγελέας: Α. Μασούρα

Δικηγόροι: Ν. Δαμασκόπουλος, Μ. Δαλιάνη, Ν. Βιτώρος, Ε. Κοκκονούζη

Διατάξεις: άρθρα 45, 187, 187Α ΠΚ, 177, 178, 200Α ΚΠΔ, 7, 15 [παρ. 1] Ν 2168/1993

Ανάλυση DNA, Πραγματογνωμοσύνη, Εγκληματική οργάνωση, Τρομοκρατικές πράξεις, Κατοχή/ μεταφορά/απόκρυψη όπλων και πυρομαχικών

Κηρύσσονται αθώοι οι κατηγορούμενοι για τις πράξεις της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση και της λήψης, κατοχής, μεταφοράς και απόκρυψης όπλων και πυρομαχικών. Η συμπεριφορά του μοναδικού μάρτυρα κατηγορίας είναι τουλάχιστον ασυνήθιστη και χωρίς την επ' ακροατηρίου εξέτασή του δεν μπορεί να υιοθετηθούν άκριτα οι ένορκες καταθέσεις του. Η λεγόμενη ταύτιση (matching) του ανακριτικού ευρήματος με το δείγμα του γενετικού υλικού ενός κατηγορουμένου μέσω της σύγκρισης ενός δειγματοληπτικού αριθμού δεν δίνει εξατομίκευση καθώς είναι δυνατόν η ταύτιση να είναι προϊόν σύμπτωσης. Το τελικό αποτέλεσμα του τεστ DNA είναι μία εκτίμηση και τίποτε παραπάνω. Δεν είναι στο πεδίο αρμοδιότητας του πραγματογνώμονα να εκφράσει άποψη για το εάν ο κατηγορούμενος είναι η πηγή του γενετικού υλικού στο ανακριτικό δείγμα. Για την εξατομίκευση των στατιστικών δεδομένων, όσο συντριπτικά και αν είναι από αριθμητικής άποψης, χρειάζονται περαιτέρω αποδεικτικά στοιχεία τα οποία θα είναι προσωποπαγή. Η ιδεολογία και το φρόνημα σε μία δημοκρατική κοινωνία ουδέποτε ποινικοποιείται και βρίσκεται ολοκληρωτικά εκτός πεδίου του ποινικού μας δίκαιου.

Οι κρινόμενες εφέσεις έχουν ασκηθεί νομίμως και εμπροθέσμως. Συνεπώς πρέπει να γίνουν τυπικά δεκτές και να εξεταστούν από ουσιαστική άποψη.

Από την αποδεικτική διαδικασία [...] αποδείχθηκαν τα εξής: Το DNA είναι το γενετικό υλικό του κυττάρου. Περιλαμβάνει τα γονίδια που περιέχουν τις πληροφορίες για την κατασκευή όλων των απαραίτητων πρωτεϊνών για τον οργανισμό. Τα δομικά στοιχεία του DNA είναι τα νουκλεοτίδια, που αποτελούνται από μία αζωτούχο βάση [Αδενίνη (A), Θυμίνη (T), Γουανίνη (G) Κυτοσίνη (C)], μία πεντόζη (σάκχαρο) [δεσοξυριβόζη] και μία φωσφορική ομάδα. Βρίσκεται σχεδόν σε όλα τα κύτταρα του ανθρωπίνου σώματος, αίμα, σπέρμα, οστά, δέρμα, δασύτριχα σημεία, σπέρμα, βλεννογόνο κ.λπ. Αποτελείται από 23 ζεύγη αλυσίδων (τα χρωμοσώματα), που είναι κατασκευασμένες από τέσσερα είδη μικροσκοπικών κρίκων. Οι κρίκοι αυτοί έχουν περίπου το ίδιο μέγεθος και ενώνονται μεταξύ τους σε όλους τους πιθανούς συνδυασμούς. Ο συνολικός αριθμός τους στο DNA μας ανέρχεται σε περίπου 6.240.000. Το 4% του DNA μας αποτελείται από περίπου 30.000 διαφορετικές σειρές κρίκων, ονομαζόμενες γονίδια, στα οποία οφείλουμε την εξωτερική και εσωτερική δομή μας. Επειδή τα γονίδια δεν διαφέρουν σημαντικά μεταξύ των ανθρώπων, το τμήμα του DNA που τα περιέχει δεν χρησιμοποιείται για ανάλυση από το τεστ DNA. Το υπόλοιπο 96% του DNA μας, άγνωστης λειτουργίας προς το παρόν, περιέχει πληθώρα από διάσπαρτα μικροσκοπικά τμήματα, με κυμαινόμενο μήκος περίπου 20-100 κρίκων. Τα τμήματα αυτά αποτελούνται από ορισμένο αριθμό επαναλαμβανόμενων συνδυασμών κρίκων π.χ. δυάδων, τριάδων κ.λπ. στη σειρά. Επειδή το καθένα από αυτά τα τμήματα ενδέχεται να έχει ποικίλες μορφές μεταξύ των ανθρώπων (δηλαδή να διαφέρει π.χ. στον αριθμό των επαναλήψεων όσο και στο μήκος αυτών) το DNA που τα περιέχει είναι αυτό που χρησιμοποιείται για την ανάλυση από το τεστ (βλ. Το τεστ DNA στην ποινική διαδικασία. Παράγοντες αναξιοπιστίας και όρια χρήσης του, Χρ. Γεωργίου, Καθηγητή Βιοχημείας στο Τμήμα Βιολογίας στο Πανεπιστήμιο Πατρών, ΠοινΔικ 2003, 679 επ.). Η διαθέσιμη τεχνολογία μέχρι σήμερα δεν επιτρέπει την εξέταση ολόκληρου του μορίου DNA. Η ανάλυση με STRs (Short Tandem Repeats [sic]), μιας μεθόδου ανίχνευσης DNA που χρησιμοποιείται ευρέως στα εργαστήρια της Ευρώπης, επιτρέπει τον εντοπισμό ορισμένων περιοχών του DNA, οι οποίες παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλομορφία και διαφέρουν σημαντικά σε μέγεθος από άτομο σε άτομο. Αυτή η ποικιλομορφία μεγέθους οφείλεται στον αριθμό των επαναλήψεων μικρών αλληλουχιών νουκλεοτιδίων, οι οποίες ονομάζονται ακολουθίες STRs (Short Tandem Repeats [sic]). Οι περιοχές αυτές του DNA που παρουσιάζουν μεγάλη ποικιλομορφία και διαφέρουν σημαντικά σε μέγεθος από άτομο σε άτομο πολλαπλασιάζονται πολλές φορές με την αλυσιδωτή αντίδραση της πολυμεράσης (PCR). Στο Τμήμα Ανάλυσης Βιολογικών Υλικών (TABY) της Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών σε κάθε δείγμα αναλύονται δέκα έξι (16) περιοχές STRs αυτοσωμικών χρωμοσωμάτων. Το τεστ DNA είναι μία μέθοδος δύο σταδίων. Στο πρώτο στάδιο, το εργαστηριακό, το τεστ συγκρίνει ορισμένα και διαφορετικά μεταξύ τους τμήματα [σήμερα ο εργαστηριακός έλεγχος στο τμήμα Ανάλυσης Βιολογικών Υλικών της Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών επεκτείνεται στην ανάλυση 16 τμημάτων από συγκεκριμένες περιοχές του DNA, τα οποία ονομάζονται «γενετικό αποτύπωμα» στο DNA κάποιου δείγματος

DNA (από κάποιο ύποπτο ή δυνητικό πατέρα) με τα αντίστοιχα τμήματά τους σε ένα άλλο δείγμα DNA (π.χ. από κάποιο μέρος όπου έγινε μία εγκληματική πράξη) για να διαπιστωθεί αν ταιριάζουν μεταξύ τους [...] Στο δεύτερο στάδιο, της πληθυσμιακής ανάλυσης, έχοντας το τεστ πιστοποιήσει ότι όλα τα τμήματα του «γενετικού αποτυπώματος» του υπόπτου ταιριάζουν με τα αντίστοιχά τους στο DNA από τον τόπο του εγκλήματος, χρησιμοποιεί τη συχνότητα κατανομής τους στον πληθυσμό για να δώσει το τελικό του αποτέλεσμα. Αυτό είναι ένα νούμερο που πιθανολογεί πόσοι άνθρωποι, κατά στατιστική εκτίμηση, σε ένα πληθυσμό μπορεί να έχουν το ίδιο γενετικό αποτύπωμα». Η στατιστική και η πιθανολογική φύση του αποτελέσματος του τεστ εμπεριέχει κατά τον άνω καθηγητή Βιοχημείας Χρήστο Γεωργίου σοβαρές συνιστώσες αναξιοπιστίας. Το τελικό αποτέλεσμα του τεστ είναι ένας αριθμός που πιθανολογεί πόσα άτομα σ' έναν πληθυσμό μπορεί να έχουν «γενετικό αποτύπωμα» ίδιο με το υπόπτου και του δείγματος από τον τόπο του εγκλήματος. Αποτελεί το γινόμενο των επιμέρους συχνοτήτων κατανομής καθενός ξεχωριστά από τα τμήματα του DNA του «γενετικού αποτυπώματος» του υπόπτου σε κάποιο πληθυσμό. Είναι μία εκτίμηση και τίποτα παραπάνω. Ο τύπος αυτοσωμικών STR του εξετασθέντος βιολογικού υλικού μπορεί να συγκριθεί με τον τύπο STR οποιουδήποτε ατόμου. Αν διαφέρει τότε αποκλείεται το βιολογικό υλικό να έχει προέλθει από το συγκεκριμένο άτομο. Αν όμως υπάρχει ταύτιση των τύπων (περιοχών) STR, τότε υπάρχει πιθανότητα το συγκεκριμένο βιολογικό υλικό να έχει προέλθει από αυτό το άτομο. Σ' αυτή την περίπτωση για να εκτιμηθεί η σημαντικότητα του αποτελέσματος (δηλαδή η σημαντικότητα της ταύτισης) είναι απαραίτητο να υπολογιστεί η συχνότητα με την οποία εμφανίζεται ο συγκεκριμένος τύπος STR στον πληθυσμό. Για το λόγο αυτό, χρησιμοποιείται η Ελληνική Πληθυσμιακή Βάση Δεδομένων, η οποία έχει δημιουργηθεί από τυχαία επιλεγμένα μη συγγενικά άτομα του Ελληνικού Πληθυσμού. Από δικονομικής άποψης η ανάλυση του γενετικού υλικού (DNA) κατατάσσεται στις πραγματογνωμοσύνες, εφόσον εντάσσεται και στο συγκεκριμένο κεφάλαιο του ΚΠΔ.

Στις 18.11.2011 και περί ώρα 16:00 ο τεχνικός ανελκυστήρων Κ.Μ. πήγε στην Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου Αττικής για τη συντήρηση ανελκυστήρα του πρώτου κτηρίου της Πολυτεχνειούπολης από την πύλη της οδού ... Τον συνόδευε για να του κάνει παρέα, και αν χρειαζόταν να τον βοηθήσει, και ο φίλος του Γ.Π., ελαιοχρωματιστής στο επάγγελμα, ο οποίος εκείνη τη χρονική περίοδο ήταν άνεργος. Περί ώρα 16:15 περίπου ο πρώτος εργαζόταν εντός του κτηρίου, ενώ ο δεύτερος ήταν στην ταράτσα αυτού, η οποία βλέπει στην οδό Κατεχάκη. Από το σημείο αυτό ο δεύτερος παρατήρησε ένα όχημα τύπου μικρού VAN, χρώματος λευκού, να σταθμεύει σε απόσταση τριακοσίων (300) μέτρων από την άνω είσοδο με το εμπρόσθιο μέρος αυτού να βλέπει προς την άνω πύλη και να αποβιβάζεται από την πόρτα του οδηγού ένας άνδρας, ηλικίας 35-40 ετών κατά την εκτίμησή του, ύψους περίπου 1,80 μέτρων περίπου, κανονικής σωματικής διάπλασης, ο οποίος φορούσε σκούρα ρούχα. Στη συνέχεια ο άνδρας αυτός άνοιξε την πλαϊνή συρόμενη πόρτα του οχήματος και κατέβασε, πάντα κατά την

κατάθεση του άνω μάρτυρα, από αυτό ένα μεταλλικό κουτί (κιβώτιο) διαστάσεων 50x30 εκατοστά [σημειωτέον ότι ο μάρτυρας Γ.Π. σε καμία από τις καταθέσεις του δεν προσδιόρισε ποίος αριθμός αντιστοιχεί σε ποία διάσταση του μεταλλικού]. Κρατώντας το στα χέρια του, κινήθηκε παράλληλα με την οδό Κανελλοπούλου με κατεύθυνση προς Καρέα, όπου ανέβηκε ένα μικρό λοφίσκο που είναι προς την Κατεχάκη. Στη συνέχεια έχασε την οπτική επαφή μαζί του, γιατί υπήρχαν πολλοί θάμνοι και δέντρα. Αφού πέρασαν (20) είκοσι περίπου λεπτά της ώρας είδε ξανά τον άνω άνδρα να επιστρέφει, χωρίς να κρατάει στα χέρια του το μεταλλικό κουτί, ο οποίος επιβιβάστηκε στο άνω όχημα και έφυγε από την προαναφερόμενη πύλη της Πολυτεχνειούπολης. Το όλο γεγονός, και δη ότι ο άγνωστος άνδρας επέστρεφε χωρίς το μεταλλικό κουτί, του κίνησε την περιέργεια. Έτσι, μετά από τριάντα (30) περίπου λεπτά της ώρας ακολούθησε τη διαδρομή, που είχε κάνει ο άγνωστος άνδρας μέχρι το σημείο που είχε οπτική επαφή και στη συνέχεια κατευθύνθηκε από ένστικτο προς τα δεξιά. Σταμάτησε σε ένα σημείο, όπου ήταν φρεσκοσκασμένο το χώμα και από όπου και προεξείχε λίγο η άκρη ενός μεταλλικού κιβωτίου. Έσκαψε και έβγαλε από το χώμα το μεταλλικό κιβώτιο, το άνοιξε και είδε ότι περιείχε σακούλες απορριμμάτων, η μία μέσα στην άλλη. Άνοιξε και αυτές και είδε ότι υπήρχαν όπλα τυλιγμένα σε αλουμινόχαρτο και φυσίγγια (σφαίρες). Στη συνέχεια, επειδή φοβήθηκε «μήπως επιστρέψουν πάλι και τα πάρουν αλλά και μήπως με δουν στο σημείο εκείνο, αυτοί που τα έκρυψαν», όπως χαρακτηριστικά ανέφερε προανακριτικά ο ίδιος, άφησε το μεταλλικό κιβώτιο στη θέση του, πήρε τις σακούλες με τα όπλα και τις σφαίρες και τις μετέφερε σε απόσταση (150) μέτρων περίπου από το σημείο που τα βρήκε, όπου τις εναπόθεσε στο έδαφος καλύπτοντάς τις με κλαδιά. Κατεβαίνοντας από τον λοφίσκο και από διαφορετική κατεύθυνση από αυτή που ανέβηκε, προς το δρόμο που υπάρχει εσωτερικά, πριν από αυτόν (δρόμο) είδε μία σακούλα μπλε σκουπιδιών, κρυμμένη σε ένα παρτέρι με θάμνους, τριακόσια (300) περίπου μέτρα μακριά από το σημείο που βρίσκονταν το κιβώτιο. Άνοιξε τη σακούλα και εντός αυτής υπήρχε άλλη πλαστική σακούλα, μέσα στην οποία υπήρχαν, κατά τη συμπληρωματική προανακριτική κατάθεση της 19.11.2011, δέκα (10) περίπου χάρτινα κουτιά, διαφορετικών μεγεθών, σε σχήμα ορθογώνιου παραλληλόγραμμου, που περιείχαν σφαίρες και ήταν τυλιγμένα με μία μαύρη μπλούζα. Έβαλε όλα τα κουτιά με τις σφαίρες στην εσωτερική πλαστική σακούλα, και τη μετέφερε σε απόσταση 30-40 μέτρων περίπου προς την πύλη Κανελλοπούλου της Πολυτεχνειούπολης, όπου τα έκρυψε ανάμεσα σε θαμνώδη βλάστηση, πλησίον της οποίας υπήρχαν μελίτσια, αφήνοντας στο σημείο ανεύρεσης την εξωτερική σακούλα και τη μπλούζα εντός αυτής. Μετά από αυτά έφυγε μόνος του από την Πολυτεχνειούπολη, χωρίς να ειδοποιήσει τον φίλο του Μ.Κ., με τον οποίο είχε έλθει, ότι φεύγει, και χωρίς να του αναφέρει ποτέ το περιστατικό αυτό, πήγε σπίτι του στη Ν. Ιωνία. Εκεί το συζήτησε με την κοπέλα του και μαζί πήγαν στο Α.Τ. της Ν. Ιωνίας, όπου ανέφερε το περιστατικό. Από το Α.Τ. του είπαν ότι πρέπει να πάει στη ΓΑΔΑ για να κάνει καταγγελία. Έδωσε σχετική κατάθεση στη ΓΑΔΑ την ίδια ημέρα στις 21:40 και στη συνέχεια περί ώρα 23:45

συνοδεία αστυνομικών του αρχικά επιληφθέντος τμήματος προστασίας ασφάλειας του κράτους και πολιτεύματος της Διεύθυνσης Ασφαλείας Αττικής / Υποδιεύθυνση Κρατικής Ασφάλειας πήγε στην Πολυτεχνειούπολη και τους υπέδειξε το σημείο, όπου είχε βρει το μεταλλικό κουτί και το σημείο που είχε κρύψει τα όπλα και τα φυσίγγια [...] Κατ' αυτήν την αστυνομική έρευνα δεν βρέθηκε η σακούλα απορριμμάτων με τα χάρτινα κουτιά φυσιγγίων, αφού ο Γ.Π. δεν υπέδειξε το σημείο που τα είχε κρύψει, γιατί όπως ισχυρίστηκε είχε αποπροσανατολιστεί λόγω της έλλειψης φωτισμού και δεν μπορούσε να εντοπίσει το σημείο, στο οποίο είχε κρύψει τη σακούλα με τις σφαίρες. Εντόπισε, ωστόσο, παρά την έλλειψη φωτισμού και υπέδειξε στους αστυνομικούς το σημείο ανεύρεσης των χάρτινων κουτιών με τα φυσίγγια, όπου αφού πήρε αυτά άφησε εκεί την εξωτερική σακούλα με τη μπλούζα. Δέκα ημέρες ωστόσο μετά, ήτοι στις 28.11.2011 θυμήθηκε το σημείο που είχε κρύψει τη σακούλα με τις σφαίρες και ενημέρωσε την Ασφάλεια Αττικής, άνδρες της οποίας πήγαν στην Πολυτεχνειούπολη μαζί με τον Π.Γ., όπου εκεί ο τελευταίος τους υπέδειξε το σημείο, που ήταν ανάμεσα σε πικροδάφνες, πεντακόσια (500) περίπου μέτρα μακριά, νοτιοδυτικά, από την επί της οδού Π. Κανελλοπούλου πύλη της Πολυτεχνειούπολης και αριστερά από τον εσωτερικό δρόμο. Η αναζητούμενη σακούλα βρέθηκε η οποία σύμφωνα με την από 28.11.2011 έκθεση ανεύρεσης περισυλλογής και κατάσχεσης ευρημάτων - πειστηρίων περιείχε έξι (6) χάρτινα κουτιά φυσιγγίων, όπως ειδικότερα αυτά αναφέρονται στο διατακτικό της απόφασης. Η ανακάλυψη των στοιχείων του άγνωστου άνδρα που μετέφερε τα όπλα από το προαναφερόμενο όχημα, με βάση τα γενικά χαρακτηριστικά που έδωσε ο Γ.Π. δεν κατέστη δυνατόν να εντοπιστεί. Το εξετασθέν βιντεοληπτικό υλικό που βρίσκεται γύρω από την Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου σχετικά με την κυκλοφορία οχημάτων κατά το χρονικό διάστημα από ώρα 12:00 έως 18:00 της 18.11.2011 δεν ήταν αξιοποιήσιμο λόγω του μεγάλου αριθμού οχημάτων που εντοπίστηκαν να μοιάζουν με την περιγραφή του οχήματος που έδωσε ο Γ.Π. Στα κατασχεθέντα με την από 19.11.2014 έκθεση έρευνας και κατάσχεσης σε εξωτερικό χώρο βρέθηκε ένα δακτυλικό αποτύπωμα ανόμοιο με τα αποτυπώματα του Γ.Π., το οποίο δεν ταυτοποιήθηκε [...]

Η κατάθεση του Γ.Π., ο οποίος σημειωτέον δεν εξετάστηκε ποτέ στο ακροατήριο, τόσο στον πρώτο βαθμό όσο και στο δεύτερο, παρά τις προσπάθειες αυτού του Δικαστηρίου να προσέλθει και να καταθέσει στο ακροατήριο για ορισμένα κενά της κατάθεσής του και για εύλογα ερωτήματα όλων των παραγόντων της δίκης από τις καταθέσεις του [τρεις προανακριτικές και μία ενώπιον του Ειδικού Ανακριτή], ελέγχεται σοβαρά για την αξιοπιστία της για τους εξής λόγους: 1) Πως μπόρεσε να προσδιορίσει τις διαστάσεις του μεταλλικού κουτιού και ότι αυτό ήταν μεταλλικό, όταν εξεταζόμενος στον ανακριτή καταθέτει ότι η απόσταση στην οποία βρισκόταν από το βανάκι ήταν πολύ μεγάλη και εξαιτίας αυτού δεν είδε τα χαρακτηριστικά του αυτοκινήτου ούτε μπόρεσε να περιγράψει το άτομο που κατέβηκε από το όχημα. Ποίος αριθμός αντιστοιχεί σε ποία διάσταση του μεταλλικού κουτιού, ώστε να διαπιστωθεί αν το

μεταλλικό κουτί χωρούσε τα όπλα και τις σφαίρες; 2) Από ποία στοιχεία διαβεβαιώνει ότι δεν υπήρχε άλλο άτομο στο όχημα. 3) Αφού είναι σίγουρος ότι δεν υπήρχε άλλο άτομο, όπως καταθέτει στον ειδικό ανακριτή, γιατί στην ερώτηση που του γίνεται από τον ειδικό ανακριτή «γιατί δεν τα αφήσατε στο σημείο που τα βρήκατε και τα είδατε και να ειδοποιήσετε αμέσως την Αστυνομία», κάνει λόγο για πολλά άτομα, απαντώντας «γιατί φοβήθηκα μήπως επιστρέψουν πάλι και τα πάρουν, αλλά φοβήθηκα επίσης μήπως με δουν στο σημείο εκείνο αυτοί που τα έκρουσαν». 4) Τι θεώρησε ότι είχε μέσα το μεταλλικό κουτί και του κίνησε την περιέργεια να το αναζητήσει μετά από μισή ώρα, αφότου έφυγε με το όχημά του ο άγνωστος άνδρας. 5) Γιατί αφού φοβήθηκε μήπως «με δουν στο σημείο εκείνο αυτοί που τα έκρουσαν», όπως απάντησε στην προηγούμενη ερώτηση, μπαίνει στη διαδικασία να αφήσει μεν το κιβώτιο στη θέση του (θαμμένο όπως το βρήκε;), να μεταφέρει δε το περιεχόμενό του σε απόσταση εκατό πενήντα (150) μέτρων περίπου και να το καλύψει με κλαδιά (τα οποία μάζεψε;) και να μη φύγει αμέσως ειδοποιώντας πάραυτα την αστυνομία ή τους υπεύθυνους της Πολυτεχνειούπολης ή σε τελευταία περίπτωση τον φίλο του με τον οποίο είχαν έλθει μαζί. Το λογικό και το εύλογο, αφού φοβήθηκε, θα ήταν να πράξει το δεύτερο. Αντιθέτως αυτός ενήργησε εν είδει προανακριτικού υπαλλήλου ή ιδιωτικού ανακριτή. 6) Γιατί δεν ειδοποίησε το φίλο του και πώς έφυγε από την Πολυτεχνειούπολη; Δεν αντέχει στη λογική η απάντηση που δίνει στην ερώτηση του Ειδικού Ανακριτή «τον φίλο σας τον κ. Μ. τον ενημερώσατε για ό,τι είδατε» δεν τον ενημέρωσα γιατί δεν ήθελα να τον ανακατέψω, γιατί το περιστατικό έλαβε χώρα στον τόπο της δουλειάς του. Και αυτό γιατί πρώτον δεν διευκρινίζει με ποιο τρόπο θα έμπλεκε ο φίλος του για κάτι που ο ίδιος ο φίλος του δεν είχε διαπιστώσει και δεύτερον το περιστατικό δεν έλαβε χώρα στον τόπο της δουλειάς του φίλου του, που ήταν το πρώτο κτήριο της Πολυτεχνειούπολης από την πύλη της οδού Π. Κανελλοπούλου. 7) Γιατί ο φίλος του δεν τον αναζήτησε όταν τελείωσε την εργασία του ή δεν ζήτησε μετέπειτα εξήγηση για την απροειδοποίητη φυγή του. 8) Γιατί θεώρησε πιο ασφαλές φεύγοντας από την Πολυτεχνειούπολη (i) να κατευθυνθεί στην οικία του και όχι στη ΓΑΔΑ ή στο πλησιέστερο αστυνομικό τμήμα και να αναφέρει όσα είδε και (ii) να εκμυστηρευθεί το όλο γεγονός πρώτα στην κοπέλα του, με την οποία στη συνέχεια πήγαν μαζί στο Α.Τ. Ν. Ιωνίας, και όχι στο φίλο του. Δεν θεώρησε ότι θα έμπλεκε και η κοπέλα του όπως και ο φίλος του αν θα το εκμυστηρευόταν σ' αυτόν όπως απάντησε στον Ειδικό Ανακριτή. 9) Στην πρώτη του προανακριτική κατάθεση (18.11.2011) αναφέρει ότι «θέλοντας να βοηθήσω το φίλο μου Μ.Κ. , ο οποίος είναι τεχνικός ανελκυστήρα πήγα μαζί του στο χώρο της Πολυτεχνειούπολης όπου είχε να κάνει μία συντήρηση ανελκυστήρα στο πρώτο κτήριο από την είσοδο της οδού Κανελλοπούλου» και «ο φίλος μου καθ' όλη την διάρκεια της παραμονής μας απασχολούνταν εντός του κτηρίου, ενώ εγώ βρισκόμουν στην ταράτσα αυτού». Στην κατάθεσή του ενώπιον του Ειδικού Ανακριτή αναφέρει «Την ημέρα εκείνη πήγα με το φίλο μου Κ.Μ. να του κάνω παρέα στην εργασία του στην Πολυτεχνειούπολη Ζωγράφου. Κάποια στιγμή ανεβήκαμε (όχι ανέβηκα)

στην ταράτσα του κτηρίου της Πολυτεχνειούπολης που είναι φάτσα στην οδό Κατεχάκη. Σε κάποια στιγμή είδα ένα βανάκι». 10) Στις 16:15 της 18.11.2011 ο Γ.Π. βλέπει για πρώτη φορά το λευκό όχημα VAN από το οποίο αποβιβάζεται ένας άντρας. Τον είδε να επιστρέφει μετά από είκοσι (20) λεπτά της ώρας, ήτοι 16:35. Μετά από τριάντα λεπτά, ήτοι 17:05 ακολουθεί ο ίδιος τη διαδρομή του άγνωστου άνδρα. Όταν ανέβηκε το λοφίσκο και στη συνέχεια κατευθύνθηκε ενστικτωδώς προς τα δεξιά, καθόσον, όπως προαναφέρθηκε, δεν είχε οπτική εικόνα της όλης διαδρομής του άγνωστου άνδρα και κατέληξε στο σημείο που ήταν φρεσκοσκαμμένο το χώμα, ήδη ο ήλιος είχε δύσει (την ημέρα εκείνη έδυε στις 17:12. Στη συνέχεια προέβη στην εκσκαφή του μεταλλικού κουτιού, στη διαπίστωση και στην αφαίρεση του περιεχομένου του και ακολούθως στην αναζήτηση σημείου για να το κρύψει με κλαδιά σε απόσταση περίπου (150) μέτρων. Δεδομένου ότι μετά τη δύση του ηλίου υπάρχει φως για μισή ώρα περίπου, όταν έκρυψε τα όπλα και τα φυσίγγια πρόχειρα με κλαδιά, είχε πέσει ήδη το σκοτάδι. Σημειωτέον ότι δεν προέκυψε από τη διαδικασία ότι το συγκεκριμένο μέρος φωτιζόταν, αλλά και εύλογο είναι ο Γ.Π. να αναζητήσει ένα μη φωτιζόμενο μέρος, αφού ήθελε να κρύψει τον οπλισμό που βρήκε τυχαίως. Κινούμενος πλέον στο σκοτάδι κατέβηκε το λοφίσκο προς το δρόμο που υπάρχει εσωτερικά και πριν από το δρόμο βρήκε, σε απόσταση (300) περίπου μέτρων από το σημείο που βρίσκονταν το κιβώτιο, μία σακούλα σκουπιδιών κρυμμένη σε ένα παρτέρι με θάμνους. Την άνοιξε (από περιέργεια), είδε ότι εντός αυτής υπήρχε άλλη πλαστική σακούλα, εντός της οποίας είδε κουτιά με σφαίρες που ήταν τυλιγμένα με μια μαύρη μπλούζα. Αφήνει την εξωτερική σακούλα με τη μπλούζα στο σημείο ανεύρεσης και τα κουτιά με τις σφαίρες τα βάζει μέσα στην εσωτερική σακούλα, τα μεταφέρει σε απόσταση 20-40 μέτρα προς την πύλη Κανελλοπούλου της Πολυτεχνειούπολης και τα κρύβει σε θαμνώδη βλάστηση πλησίον της οποίας υπήρχαν πέντε με έξι μελίτσια κατά την από 19.8.2011 προανακριτική του κατάθεση. Από το χωρίο αυτό των καταθέσεων του προκύπτουν εύλογα ερωτηματικά, απορίες και αντιφάσεις. Συγκεκριμένα: α) Τι τον ώθησε να ανοίξει (δίκηνη ρακοσυλλέκτη) μία σακούλα απορριμμάτων που ήταν κρυμμένη σε ένα παρτέρι με θάμνους τη στιγμή που με τα πρώτα ευρήματα των όπλων είχε φοβηθεί μήπως τον δουν εκείνοι που τα έκρυψαν. Το εύλογο ήταν όταν εντόπισε τα όπλα με τα φυσίγγια και φοβήθηκε, να φύγει αμέσως από το χώρο και όχι να ανοίγει όποια σακούλα έβρισκε στη διαδρομή της αποχώρησής του και να φροντίζει να βρει κατάλληλο μέρος να κρύψει το περιεχόμενό της. Στην ερώτηση του Ειδικού Ανακριτή «τι σας έκανε εντύπωση και προσέξατε τη σακούλα και την ανοίξατε απαντά «Παρόλο που ήταν τυλιγμένα τα κουτιά με τις σφαίρες στη μαύρη μπλούζα, φαινόταν ότι ήταν κουτιά με σφαίρες». Η απάντησή του αυτή δεν πείθει και έρχεται σε αντίφαση με όσα ήδη είχε καταθέσει περί αυτού του γεγονότος γιατί: i) στην ίδια κατάθεση στον Ειδικό Ανακριτή αναφέρει ότι «η σακούλα ήταν κρυμμένη σε ένα παρτέρι με θάμνους, την άνοιξα και είδα μέσα κουτιά με σφαίρες που ήταν τυλιγμένα με μία μαύρη μπλούζα». ii) Στην από 19.11.2011 προανακριτική του κατάθεση αναφέρει ότι όταν άνοιξε τη σακούλα, εντός αυτής υπήρχε έτερη πλαστική σακούλα εντός της

οποίας υπήρχαν περίπου δέκα κουτιά διαφορετικών μεγεθών σε σχήμα ορθογώνιου παραλληλόγραμμου που περιείχαν σφαίρες και ήταν τυλιγμένα με μπλούζα μαύρου χρώματος. Πώς, μέσα στο σκοτάδι, στο εν λόγω σημείο που ήταν κρυμμένη η σακούλα, με την άνω ενισχυμένη και προστατευτική συσκευασία [δύο αδιαφανείς σακούλες απορριμμάτων τα φυσιγγια εντός χάρτινων κουτιών τα οποία ήταν τυλιγμένα με μία μαύρη μπλούζα] και με το φόβο να τον έχει κυριαρχήσει, κατόρθωσε να καταλάβει ότι η σακούλα περιείχε φυσιγγια είναι απορίας άξιον, η οποία θα μπορούσε να απαντηθεί ενδεχομένως υπ' αυτού μόνο από την επ' ακροατηρίου εξέτασή το από όλους του παράγοντες της δίκης. β) Στην από 19.11.2011 συμπληρωματική προανακριτική του κατάθεση αναφέρει ότι τη σακούλα με τα χάρτινα κιβώτια τα μετέφερε σε απόσταση 20-40 μέτρα από την πύλη Κανελλοπούλου της Πολυτεχνειούπολης. Στην από 28.11.2011 β' συμπληρωματική κατάθεσή του αναφέρει ότι κατάφερε να εντοπίσει τη σακούλα με τα χάρτινα κουτιά των φυσιγγίων (500) μέτρα από την πύλη Κανελλοπούλου της Πολυτεχνειούπολης. γ) Στην από 19.11.2011 συμπληρωματική προανακριτική του κατάθεση αναφέρει ότι «άνοιξα τη σακούλα και εντός αυτής υπήρχε άλλη πλαστική σακούλα εντός της οποίας υπήρχαν περίπου δέκα κουτιά». Στην από 28.11.2011 έκθεση ανεύρεσης περιουλλογής και κατάσχεσης ευρημάτων - πειστηρίων αναφέρεται ότι η σακούλα περιείχε έξι (6) χάρτινα κουτιά φυσιγγίων. δ) Στην από 19.11.2011 συμπληρωματική προανακριτική του κατάθεση και στην ανακριτική του κατάθεση αναφέρει ότι η σακούλα που βρήκε σε ένα παρτέρι με θάμνους είχε χρώμα μπλε, ενώ στην από 28.11.2011 συμπληρωματική έκθεση ένορκης κατάθεσης αναφέρει ότι η σακούλα είχε χρώμα γκρι. ε) Στην από 18.11.2014 προανακριτική του κατάθεση δεν αναφέρει ότι έκρυψε τη σακούλα με τα κουτιά φυσιγγίων. Το αναφέρει το πρώτον στην από 19.11.2011 συμπληρωματική προανακριτική του κατάθεση λέγοντας ότι τα έκρυψε ανάμεσα σε θαμνώδη βλάστηση πλησίον της οποίας υπήρχαν 5-6 μελίσια. Τελικά, βρέθηκαν ανάμεσα σε πικροδάφνες, το ύψος των οποίων «φθάνει μέχρι τα (4) μέτρα. στ) Κατά το χρόνο που κρύβει τόσο το μεταλλικό κουτί με τα όπλα και τις σφαίρες όσο και τη σακούλα με τα χάρτινα κουτιά με τα φυσιγγια έχει πέσει το σκοτάδι. Και ενώ θυμάται το σημείο που είχε κρύψει το μεταλλικό κουτί με τα όπλα και το υποδεικνύει στους αστυνομικούς, το σημείο που είχε κρύψει τη σακούλα με τα χάρτινα κουτιά με τα φυσιγγια, το οποίο απείχε από το σημείο που είχε κρύψει το κιβώτιο με τα όπλα, δεν το θυμάται στις 19.11.2011 αλλά το θυμάται στις 28.11.2011. Ωστόσο το σημείο που έπρεπε να θυμάται ήταν αυτό που είχε κρύψει τη σακούλα με τα χάρτινα κιβώτια με τις σφαίρες γιατί είχε συγκρατήσει όταν την έκρυβε ότι πλησίον υπήρχαν 5-6 μελίσια, ενώ στο σημείο που έκρυψε το μεταλλικό κουτί δεν συγκράτησε κάτι ιδιαίτερο από το χώρο που να του θυμίζει το σημείο που θα τα αναζητούσε μετά. Συνεπώς, κατά την αναζήτησή της στις 19.11.2011 με τους αστυνομικούς, έπρεπε να αναφέρει σ' αυτούς το χαρακτηριστικό αυτό γεγονός, το οποίο ωστόσο ανεξήγητα το παρέλειψε. ζ) Στην από 18.11.2011 προανακριτική του κατάθεση αναφέρει ότι τα κουτιά με τις σφαίρες που ήταν στη σακούλα, που βρήκε κατεβαίνοντας το λοφίσκο, δεν τα ακούμπησε. Στην από 19.11.2011

συμπληρωματική του προανακριτική του κατάθεση ωστόσο αναφέρει το αντίθετο. Δηλαδή ότι «άνοιξα τη σακούλα και εντός αυτής υπήρχε άλλη πλαστική σακούλα, εντός της οποίας υπήρχαν περίπου δέκα κουτιά διαφόρων μεγεθών, σε σχήμα ορθογώνιου παραλληλόγραμμου, που περιείχαν σφαίρες και ήταν τυλιγμένα με μπλούζα μαύρου χρώματος. Αφού είδα ότι πρόκειται πάλι για σφαίρες, έβαλα όλα τα κουτιά με τις σφαίρες στην εσωτερική πλαστική σακούλα και τα μετέφερα σε απόσταση περίπου τριάντα με σαράντα μέτρα προς την πύλη της Πολυτεχνειούπολης, όπου τα έκρυψα ανάμεσα σε θαμνώδη βλάστηση, πλησίον της οποίας υπήρχαν πέντε με έξι μελίτσια, αφήνοντας τη μπλούζα εντός της εξωτερικής σακούλας στο αρχικό σημείο ανεύρεσής της». Η συμπεριφορά του άνω μοναδικού μάρτυρα που είδε πρώτος τα όπλα και τις σφαίρες στην Πολυτεχνειούπολη, ανοίγοντας χάρτινα κουτιά, σακούλες και ξετυλίγοντας τη συσκευασία τους, τα οποία στη συνέχεια συνέλεξε, τα μετέφερε σε μη εμφανές σημείο και έπειτα ειδοποίησε την αστυνομία, χωρίς μάλιστα να αφήσει πουθενά αποτυπώματα είναι τουλάχιστον ασυνήθιστη και χωρίς την επ' ακροατηρίου εξέτασή του, προκειμένου να διαφωτίσει τα εύλογα ερωτήματα που ανέκυψαν κατά την ακροαματική διαδικασία από όλους τους παράγοντες της διαδικασίας, δεν μπορεί να υιοθετηθούν άκριτα οι ένορκες καταθέσεις του. Τα ανευρεθέντα όπλα τα πυρομαχικά στο χώρο της Πολυτεχνειούπολης υποβλήθηκαν σε εξέταση για τη διαπίστωση τυχόν ύπαρξης σ' αυτά βιολογικών υλικών. [...]

Στο υπ' αριθ. .../27.3.2013 έγγραφο της αστυνομίας Α' - βιολόγου Μ.Α. του Τ.Α.Β.Υ. που εκδόθηκε σε απάντηση αιτημάτων της κατηγορουμένης αναφέρεται ότι «... σας γνωρίζουμε ότι το δείγμα 20 που αποτελεί δείγμα σάρωσης περιμετρικά στις ακμές και τα χείλη γεμιστήρα εκτός όπλου του πειστηρίου 3Α1δ έχει καταναλωθεί πλήρως το υλικό κατά τις εργαστηριακές εξετάσεις. Επίσης έχει καταναλωθεί πλήρως το υλικό κατά την εργαστηριακή απομόνωση του DNA όσον αφορά το δείγμα 20.» Η απάντησή της όμως αυτή έρχεται σε αντίθεση με όσα καταγράφονται στην υπ' αρ. .../8.10.2012 έκθεση εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης και συγκεκριμένα όπου αναφέρεται ότι «τα εργαστηριακά πειστήρια επιστρέφονται στο 1ο τμήμα Αντιμετώπισης Εσωτερικής Τρομοκρατίας της Διεύθυνσης Αντιμετώπισης Ειδικών Εγκλημάτων Βίας, πλην του εργαστηριακού πειστηρίου 27 (μπλούζα χρώματος μαύρου...) το οποίο παραδόθηκε την 29.5.2012 στο τμήμα χημικών και φυσικών εξετάσεων της Δ.Ε.Ε. για περαιτέρω εργαστηριακές εξετάσεις». [...] Όταν δε η ανάλυση STR περιλαμβάνει ποσότητα γενετικού υλικού μικρότερη των 200 pg, τότε το δείγμα κατατάσσεται στην κατηγορία δειγμάτων χαμηλής ποσότητας. Έτσι αν και η ανάλυση μπορεί ακόμα να πραγματοποιηθεί με τέτοιου είδους δείγματα (εφόσον επικυρώνεται από το εσωτερικό σύστημα επικύρωσης του κάθε εργαστηρίου) απαιτεί ιδιαίτερους χειρισμούς για την ερμηνεία των αποτελεσμάτων καθώς παρουσιάζει στοχαστικά φαινόμενα, τα οποία επηρεάζουν σημαντικά την ακεραιότητα και την εγκυρότητα των εξαγόμενων γενετικών προφίλ. [...] Πρέπει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι κατά το χρόνο διενέργειας των πραγματογνωμοσυνών (10/2012 και 1/2013) το εργαστήριο στο οποίο υλοποιήθηκαν οι αναλύσεις DNA δεν διέθετε «διαπίστωση κατά το πρότυπο ΕΛΟΤ EN ISO

17025:2005, η οποία χορηγείται από το Εθνικό Σύστημα Διαπίστευσης (ΕΣΥΔ) και διαπιστεύει την ορθή εργαστηριακή πρακτική (αφορά την ικανότητα των εργαστηρίων, δοκιμών και διακριβώσεων, συμπεριλαμβανομένης της δειγματοληψίας, ήτοι καθορίζονται απαιτήσεις για την αξιόπιστη διενέργεια των αναλύσεων). [...] Το εργαστήριο της Διεύθυνσης Εγκληματικών Ερευνών έλαβε διαπίστευση τον Ιούλιο 2013. Για το λόγο αυτό στις επίμαχες πραγματογνωμοσύνες δεν γίνεται λόγος για ύπαρξη τίτλου διαπίστευσης αλλά μόνο πιστοποίηση κατά το πρότυπο ISO 9001, που είχε λάβει η Διεύθυνση Εγκληματικών Ερευνών, η οποία ωστόσο αφορά το σύστημα διαχείρισης και όχι την εργαστηριακή πρακτική. Ο πίνακας της παραγράφου Ζ της με αριθμό .../8.10.2012 εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης του χημικού Μ.Sc. Κ.Δ. αναφορικά με το γενετικό τύπο (προφίλ) του δείγματος «20» που αφορά την κατηγορούμενη, με βάση το σύστημα με (16) γενετικούς τόπους (δείκτες) που είχε τότε το TABY της Διεύθυνσης Εγκληματικών Ερευνών της Ελληνικής Αστυνομίας, καταγράφει ακόλουθα αποτελέσματα: Από τους 16 γενετικούς τόπους (δείκτες) που είχε τότε το TABY της Διεύθυνσης Εγκλημα[ολογ]ικών Ερευνών της Ελληνικής Αστυνομίας, καταγράφει ακόλουθα αποτελέσματα: Από τους 16 γενετικούς τόπους, οι τρεις που σημειώνονται με αστερίσκο [D18S51, PENTA E και CSFIPO δεν κατέστη δυνατόν να προσδιοριστούν παρά τις επανειλημμένες προσπάθειες που καταβλήθηκαν. Για τρεις γενετικούς τόπους που σημειώνονται με NR [οι DS5S818, D13S317 και PENTA D] ένα ή παραπάνω αλληλία {αλληλία είναι καθορισμένες σειρές βάσεων} δεν μπορούν να αναφερθούν, λόγω του χαμηλού ύψους των κορυφών. Τα υπόλοιπα εννέα αποτελούν το μερικό γενετικό τύπο της άγνωστης γυναίκας [...]. Το γενετικό τύπο της γυναίκας (X) το δηλώνει ο γενετικός τόπος AML. [...] Παράλληλα διατάχθηκε άρση του τηλεφωνικού και του τραπεζικού απορρήτου των κατηγορουμένων προκειμένου να διαπιστωθεί αν οι κατηγορούμενοι επικοινωνούσαν με μέλη της οργάνωσης Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς, και αν διέθεταν χρήματα για τους σκοπούς της άνω οργάνωσης. Η άρση αυτών δεν έδειξε κάτι επίμεττο για τους κατηγορούμενους. Στις τηλεφωνικές τους συνδιαλέξεις οι κατηγορούμενοι με το φιλικό τους περιβάλλον και με τα άτομα με τα οποία συναναστρέφονταν δεν έπαιρναν κανόνες προφύλαξης και δεν χρησιμοποιούσαν προκαθορισμένη ορολογία οργανώσεων, ούτε έκαναν χρήση κωδικοποιημένης φρασεολογίας, ή συνθηματικών εκφράσεων, υπονοούμενων και ευκαιριακών συντομογραφιών με κατανοητή λειτουργία από τους συνδιαλεγόμενους, ούτε καλούσαν να βρεθούν εκ του σύνεγγυς για να μιλήσουν. Δεν αποδείχθηκε ότι χρησιμοποιούσαν περισσότερες τηλεφωνικές συνδέσεις δηλωμένες όχι στα πραγματικά τους στοιχεία αλλά σε στοιχεία άλλων ατόμων επιδιώκοντας με τον τρόπο αυτό την απόκρυψη παράνομης δραστηριότητάς τους και τον αποπροσανατολισμό των ερευνών των διωκτικών αρχών. [...] Τα γενετικά στοιχεία του Μ.Π. εμπεριέχονται πλήρως στο μίγμα βιολογικού υλικού, όπως αυτό προσδιορίστηκε στο δείγμα 5 [...].»

Από τη στατιστική επεξεργασία που έκανε η αστυνόμος Μ.Α. προέκυψε κατ' αυτήν ότι είναι 157.368.257.765 δισεκατομύρια φορές πιο πιθανό το μίγμα αυτό να έχει προκύψει από ανάμιξη βιολογικών υλικών του κατηγορουμένου και ενός ακόμη αγνώστου ατόμου από το ότι να έχει προκύψει από ανάμιξη βιολογικών υλικών δύο αγνώστων ατόμων. Στη δεύτερη εξ αυτών [.../12.1.2013 που αφορά την κατηγορουμένη] καταγράφονται τα ακόλουθα: «Οι 16 περιοχές STR που αναλύθηκαν έδωσαν τα εξής αποτελέσματα: [...] «Ο γενετικός τύπος STR της Β.Α.Η. ταυτίζεται ως προς τα κοινά STR που προσδιορίστηκαν με το μερικό γενετικό τύπο της άγνωστης γυναίκας Α που προσδιορίστηκε από την ανάλυση DNA του δείγματος 20 (σάρωση περιμετρικά στις ακμές και στα χείλη έτερου γεμιστήρα εκτός όπλου (ανεύρεση όπλων εντός του προαυλίου χώρου της Πολυτεχνειούπολης Ζωγράφου). Η συχνότητα εμφάνισης του συγκεκριμένου τύπου STR είναι 1: 667.788.611». Σημειωτέον ότι η στατιστική επεξεργασία στο μείγμα έγινε από την αστυνόμο Μ. με το χέρι γιατί δεν υπήρχαν διαθέσιμα λογισμικά. Στο κοινό παράρτημα που είναι συνημμένο στις άνω εκθέσεις εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης αναφέρονται τα ακόλουθα: «Ο τύπος αυτοσωμικών STR του εξετασθέντος βιολογικού υλικού μπορεί να συγκριθεί με τον τύπο STR οποιουδήποτε ατόμου. Αν διαφέρει τότε αποκλείεται το βιολογικό υλικό να έχει προέλθει από το συγκεκριμένο άτομο. Αν όμως υπάρχει ταύτιση των τύπων STR τότε υπάρχει πιθανότητα το συγκεκριμένο βιολογικό υλικό να έχει προέλθει από αυτό το άτομο. Σε αυτή την περίπτωση για να εκτιμηθεί η σημαντικότητα του αποτελέσματος (δηλαδή η σημαντικότητα της ταύτισης) είναι απαραίτητο να υπολογιστεί η συχνότητα με την οποία εμφανίζεται ο συγκεκριμένος τύπος STR στον πληθυσμό. Για το λόγο αυτό, χρησιμοποιείται η Ελληνική Πληθυσμιακή Βάση Δεδομένων, η οποία έχει δημιουργηθεί από τυχαία επιλεγμένα μη συγγενικά άτομα του Ελληνικού πληθυσμού. Το χρωμόσωμα Υ είναι ένα από τα δύο φυλετικά χρωμοσώματα και καθορίζει το φύλο σε άρρενα άτομα. Στο TABY εκτός των αυτοσωμικών STR αναλύονται και έντεκα (11) γενετικοί τόποι (STR) του χρωμοσώματος Υ. Ο STR απλότυπος του χρωμοσώματος Υ είναι κοινός για τους άνδρες της ίδιας πρακτικής γενιάς (εκτός από τις περιπτώσεις μεταλλάξεων) και αποτελεί ένδειξη για την ταυτότητα του άρρενος ατόμου από το οποίο προέρχεται το βιολογικό υλικό». Από τις άνω εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης σε συνδυασμό με το υπ' αριθ. πρωτ. ... - δ' απάντηση της Αστυνόμου Α' - βιολόγου Α.Μ. που δόθηκε σε απάντηση σχετικών ερωτημάτων που υπέβαλε με την από 5.3.2013 αίτησή της η κατηγορουμένη προκύπτουν τα ακόλουθα: α) Στην ... έκθεση πραγματογνωμοσύνης του Δ.Κ. αναφέρεται «δείγμα σάρωσης με βαμβακοφόρο στείλεό, περιμετρικά στις ακμές και στα χείλη ετέρου γεμιστήρα, εκτός όπλου (εργαστηριακό πειστήριο 20)» χωρίς ωστόσο, όπως προαναφέρθηκε, να γίνεται αναφορά αν το δείγμα «20» αποτελεί το όλον ή μέρος του βαμβακοφόρου στείλεού. Στη σελίδα 3 του υπ' αριθ. πρωτ. ... απαντητικού εγγράφου του TABY που υπογράφει η αστυνόμος Α' - βιολόγος Α.Μ. αναφέρεται ότι «το υλικό έχει καταναλωθεί πλήρως κατά τις εργαστηριακές εξετάσεις». Όμως στην υπ' αρ. ... έκθεση εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης αναφέρεται ότι «τα εργαστηριακά πειστήρια

επιστρέφονται στο «1» τμήμα αντιμετώπισης εσωτερικής τρομοκρατίας της Διεύθυνσης Αντιμετώπισης Ειδικών Εγκλημάτων Βίας πλην του εργαστηριακού πειστηρίου 27...». Το ερώτημα που ανακύπτει από τα ανωτέρω είναι αν το εργαστηριακό πειστήριο «20» και πότε επιστράφηκε, και πότε και πώς καταναλώθηκε. Τούτο είναι κρίσιμο, για να υπάρχει η δυνατότητα επαναληπτικών εξετάσεων για την εκ νέου εξαγωγή γενετικών πληροφοριών για τον προσδιορισμό του γενετικού τύπου του βιολογικού υλικού στο εργαστηριακό πειστήριο «20». β) Από τη σύγκριση του πίνακα ανάλυσης του DNA της κατηγορουμένης που περιέχεται στην υπ' αρ. πρωτ. .../12.1.2013 έκθεση εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης και του πίνακα του μερικού γενετικού πίνακα της άγνωστης γυναίκας που περιέχεται στην υπ' αρ. πρωτ. .../8.10.2012 προκύπτει ότι δύο γενετικοί τύποι οι D8S1179 και FGA διαφοροποιούνται μεταξύ των γενετικών τύπων της κατηγορουμένης [D8S1179//8, 13 και FGA//22, 24] και της άγνωστης γυναίκας [D8S1179//8 και FGA//22] και βάσει των αυστηρών διεθνών κανόνων η προέλευση των γενετικών χαρακτηριστικών του δείγματος «20» δεν μπορεί να αποδοθεί αποκλειστικά στην κατηγορουμένη. Δηλαδή, η έκθεση της εργαστηριακής πραγματογνωμοσύνης της Αστυνομίας Α΄ - Βιολόγου Α.Μ. εξέτασε (16) γενετικούς τύπους, και από τα (9) που έχουν καταγραφεί ως αξιόπιστα επέλεξε (7) προκειμένου να κάνει ταύτιση και να εξάγει στατιστικό αποτέλεσμα και τη στατιστική να τη χρησιμοποιήσει σαν συχνότητα εμφάνισης. Η πρακτική αυτή κατά τον διδάκτορα Βιοχημείας της Ιατρικής σχολής του Temple University της Φιλαδέλφειας των ΗΠΑ Ταΐρη Νικόλαο, Αστυνομικό Διευθυντή (ε.α) της Διεύθυνσης Εγκληματολογικών ερευνών της Ελληνικής Αστυνομίας που υπηρέτησε στο TABY από 3/1999 έως 6/2012 είναι επικίνδυνη για ασφαλή αποτελέσματα και κατακριτέα (βλ. σχετική έκθεση εργαστηριακής γνωμοδότησης που προσκομίστηκε και αναγνώστηκε).

Αναφορικά με την προαναφερόμενη συχνότητα εμφάνισης του συγκεκριμένου τύπου STR της κατηγορουμένης που αφορά το δείγμα «20» (σάρωση περιμετρικά στις ακμές και στα χείλη γεμιστήρα εκτός όπλου) πρέπει να σημειωθούν τα εξής: Η συχνότητα υπολογίζεται με βάση πληθυσμιακές μελέτες. Το τελικό αποτέλεσμα του τεστ αποτελεί το γινόμενο των επιμέρους συχνοτήτων κατανομής καθενός ξεχωριστά από τα τμήματα DNA του γενετικού αποτυπώματος του υπόπτου σε κάποιο πληθυσμό. Για τον υπολογισμό των επιμέρους συχνοτήτων κατανομής, έχει επιλεγεί ένα μικρό πληθυσμιακό δείγμα από ορισμένα άτομα, που υποτίθεται ότι αντιπροσωπεύουν «γενετικώς» τον συγκεκριμένο πληθυσμό. Το ελληνικό πληθυσμιακό δείγμα περιορίζεται λίγο πάνω από τα 200 άτομα (208), ήτοι κατά πολύ μικρότερο από αυτό που προβλέπουν (ελάχιστο δείγμα 500 ατόμων) οι Συστάσεις και Κατευθυντήριες Γραμμές του Ευρωπαϊκού Δικτύου Εγκληματολογικών Ινστιτούτων [ENFSI]. Δεν έχει όμως γνωστοποιηθεί η ΕΛ.ΑΣ τις πληθυσμιακές ομάδες, στις οποίες ανήκουν αυτά τα άτομα του δείγματος για να ελεγχθεί κατά πόσον είναι γενικά αντιπροσωπευτικό του ελληνικού πληθυσμού. Η λεγόμενη ταύτιση (matching) του ανακριτικού ευρήματος με το δείγμα του γενετικού υλικού ενός κατηγορουμένου μέσω της σύγκρισης ενός δειγματοληπτικού αριθμού δεν δίνει εξατομίκευση

καθώς είναι δυνατόν η ταύτιση να είναι προϊόν σύμπτωσης. Η στατιστική σημαντικότητα της ταύτισης παρουσιάζεται συνήθως με τη μορφή της πιθανότητας τυχαίας ταύτισης. Στο ερώτημα ποία είναι η πιθανότητα το γενετικό προφίλ ενός κατηγορουμένου να ταιριάζει με το ανακριτικό εύρημα και με το δεδομένο πάντα ότι ο εξεταζόμενος (κατηγορούμενος) επελέγη τυχαία, ο πραγματογνώμονας απαντά δίνοντας μία αριθμητική τιμή στατιστικής φύσεως και μόνο. Δεν είναι στο πεδίο αρμοδιότητας του πραγματογνώμονα να εκφράσει άποψη για το εάν ο κατηγορούμενος είναι η πηγή του γενετικού υλικού στο ανακριτικό δείγμα. Για την εξατομίκευση των στατιστικών δεδομένων, όσο συντριπτικά και αν είναι από αριθμητικής άποψης, χρειάζονται περαιτέρω αποδεικτικά στοιχεία τα οποία θα είναι προσωποπαγή, με την έννοια ότι το στατιστικό αποτέλεσμα, το οποίο εξ ορισμού έχει γενικά χαρακτηριστικά θα αφορά τον εκάστοτε κατηγορούμενο με έναν πιο άμεσο τρόπο (π.χ. μαρτυρική κατάθεση, οπτικοακουστικό υλικό κ.λπ.). Η κατά τα ανωτέρω πιθανότητα τυχαίας ταύτισης της τάξης του 1 προς 667.788.611, αναφορικά με την κατηγορουμένη, σημαίνει ότι με βάση τον σημερινό πληθυσμό της γης υπάρχουν άλλα 8-9 άτομα με τον ίδιο γενετικό τύπο και σχεδόν αδύνατο να υπάρχει ο ίδιος τύπος σε άλλο άτομο στην Ελλάδα είναι ένας εσφαλμένος συλλογισμός για τον εξής λόγο. Με τον ίδιο συλλογισμό η πιθανότητα ενοχής της κατηγορουμένης είναι 12,5% (100/8). Ωστόσο η πιθανότητα αυτή στο πλαίσιο του αποδεικτικού συστήματος που βασίζεται σε αριθμητικές πιθανότητες δεν είναι αρκετή για να δικαιολογήσει μία καταδίκη της κατηγορουμένης. Ο αριθμός 8-9 είναι απλώς μία υπολογιστική μέθοδος και όχι εμπειρικά διαπιστωμένη συχνότητα εμφάνισης γενετικού τύπου στον σχετικό πληθυσμό, καθώς τα υπόλοιπα 7-8 άτομα ή δεν έχουν ανευρεθεί ή δεν έχουν εξεταστεί. Επίσης, δεν συνδέει τη σημαντικότητα του πορίσματος με την πληθυσμιακή - φυλετική ομάδα αναφοράς. Η πιθανότητα τυχαίας ταύτισης θα πρέπει να τεθεί κανονικά στο πεδίο αναφοράς της φυλετικής ομάδας της κατηγορουμένης. Μόνο αν δεν υπάρχουν πληροφορίες για τη φυλετική ομάδα επιτρέπεται να χρησιμοποιηθεί ο γενικός πληθυσμός της γης. Εξάλλου, δεν θα μπορούσε να αποκλειστεί μία τυχαία ταύτιση σε μία χώρα με μεγάλο αριθμό τουριστών και αθρόων προσφυγικών και μεταναστευτικών ροών στην Ελλάδα, που διαμένουν μόνιμα στη χώρα (βλ. σχόλια του Επίκουρου Καθηγητή του Ποινικού Δικαίου και Δικαίου Απόδειξης Κυριάκου Ν. Κώτσογλου κάτω από τα σχόλια της πρωτόδικης απόφασης στην ΠοινΔικ 2018, 86 επ. και τη μελέτη «Νεότερα ανακριτικά ποινικοδικονομικά και νομολογιακά ζητήματα ανάλυσης DNA του Επίκουρου Καθηγητή Εγκληματολογίας και Σωφρονιστικής στη Νομική Σχολή Αθηνών Γεωργίου Α. Γιαννούλη, ΠοινΧρ 2018, 330 επ.).

Κατά τις κριτικές παρατηρήσεις της Εθνικής Επιτροπής Βιοηθικής στην έκθεσή της για τη χρήση των γενετικών αποτυπωμάτων στην ποινική διαδικασία «Για να είναι μαθηματικά ορθό το αποτέλεσμα και άρα η συχνότητα του γενετικού αποτυπώματος, θα πρέπει ο πληθυσμός στον οποίο αναφερόμαστε να αποτελείται από άτομα που διασταυρώνονται τυχαία μεταξύ τους, να είναι όπως λέμε παμμικτικός. Είναι γνωστό, όμως, ότι ο ανθρώπινος πληθυσμός αποτελείται εν

μέρει από ενδογαμικές κοινότητες. Οι συχνότητες κάθε γονοτύπου έχουν εκτιμηθεί στη βάση μιας δειγματοληψίας και άρα δεν είναι απολύτως ακριβείς. Πολλαπλασιάζοντας στη συνέχεια τις συχνότητες αυτές μεταξύ τους για να προκύψει η συχνότητα εμφάνισης του γενετικού αποτυπώματος, πολλαπλασιάζεται και η ανακρίβεια που εμπεριέχει καθεμία από αυτές. Κατά συνέπεια, είναι σημαντικό όχι μόνο να δηλώνεται η συχνότητα εμφάνισης ενός αποτυπώματος αλλά και ποίες είναι οι ακραίες τιμές (ανώτατη και κατώτατη) που μπορεί να πάρει λόγω δειγματοληπτικού λάθους» (βλ. μελέτη του Γ. Γιαννούλη, ό.π.). Στις εκθέσεις πραγματογνωμοσύνης για τους κατηγορούμενους δεν αναφέρεται η ανώτατη και η κατώτατη της συχνότητας εμφάνισης ενός γενετικού αποτυπώματος. Η στατιστική ανάλυση του τελικού αποτελέσματος δεν εξαλείφει την αβεβαιότητα λόγω λάθους κατά 100%. Αφού, ακόμη και ιδιαίτερα χαμηλές πιθανότητες τυχαίας ταύτισης έχουν οδηγήσει σε εσφαλμένες εκτιμήσεις. Το τελικό αποτέλεσμα του τεστ DNA είναι μία εκτίμηση και τίποτε παραπάνω. Είναι μια πιθανολογική τιμή που μπορεί να πέσει έξω ακόμα και κατά μία τάξη μεγέθους. [...] Η διαπίστωση ότι γενετικά στοιχεία του κατηγορουμένου εμπεριέχονται στο μίγμα γενετικού υλικού, όπως αυτό προσδιορίστηκε στο ΕΠΡ σε καμία περίπτωση δεν ισοδυναμεί με ταύτιση, αφού ένας μεγάλος αριθμός πιθανών προφίλ ατόμων θα μπορούσε να εμπεριέχεται εξ ίσου στο ίδιο μείγμα. Το ΕΠ5 απέδωσε γενετικό τύπο που φαίνεται να προέρχεται από ανάμιξη γενετικών υλικών δύο ή περισσότερων ατόμων, αφού το καθαρό προφίλ ενός ατόμου μπορεί να έχει μόνο ένα ή δύο αλληλία σε κάθε τόπο, ανάλογα αν έχει κληρονομήσει το ίδιο ή διαφορετικό από κάθε γονέα. Η ανάλυση μίγματος είναι μία πολύπλοκη στατιστική διαδικασία, υποκειμενική, πολύ διαφορετική από τη σύγκριση δύο προφίλ και η μεθοδολογία που ακολουθείται αποτελεί αντικείμενο συζήτησης και αντιπαράθεσης στον επιστημονικό κόσμο. Το TABY δεν παρουσιάζει στις προαναφερόμενες εκθέσεις καμία επεξήγηση σχετικά με τη μεθοδολογία που ακολουθεί για την ανάλυση μιγμάτων. Στις επίμαχες εκθέσεις αναφέρονται απλώς τα συμπεράσματα. Δεν δίνεται καμία πληροφορία σχετικά με το είδος της στατιστικής επεξεργασίας που έγινε, τη μέθοδο που ακολουθήθηκε και τα δεδομένα που ακολουθήθηκαν, ώστε να μπορεί κάποιος να αξιολογήσει τη σημασία του αποτελέσματος. [...] η συχνότητα εμφάνισης ενός γενετικού τύπου δεν αρκεί ως στοιχείο της μοναδικότητας [...] Περιστατικά ανίχνευσης γενετικών προφίλ προερχομένων από βιολογικό υλικό ή DNA που επιμόλυνε το δείγμα σε κάποια φάση του χειρισμού του έχουν αναφερθεί και δεν είναι πολύ σπάνια (βλ. την από 30.4.2018 τεχνική έκθεση του Ομότιμου Καθηγητή Μοριακής Γενετικής της Ιατρικής Σχολής του Πανεπιστημίου Κρήτης Χαράλαμπου Σαββάκη). Έτσι η αξιοποίηση αυτών των δειγμάτων DNA αφήνεται ακόμη περαιτέρω από την πρακτικά σημαντική πιθανότητα επιμολύνσεων είτε από εξωτερικές πηγές ή και μεταξύ δειγμάτων ειδικά εφόσον όλα τα δείγματα συλλέγονται από την ίδια υπηρεσία, αναλύονται στο ίδιο εργαστήριο από τους ίδιους αναλυτές και μεγάλος αριθμός δειγμάτων (που προέρχονται από διαφορετικούς χώρους αλλά αφορούν την ίδια υπόθεση) αναλύονται ταυτόχρονα ή σε πολύ κοντινούς χρόνους (βλ. τεχνική έκθεση του Καθηγητή

Βιοχημείας Χρήστου Γεωργίου). Δηλαδή, ο χειρότερος εχθρός της μεθόδου PCR είναι η λεγόμενη «επιμόλυνση». Αν δηλαδή πριν ή κατά τη συλλογή ή την αποθήκευση, ή πιο σημαντικό κατά την ανάλυση του δείγματος αυτό «μολυνθεί με το DNA κάποιου περαστικού ή κάποιου άσχετου που μπορεί να είναι και ο αστυνομικός που ανακατεύθηκε για τον εντοπισμό του ίχνους [...] Το DNA ενός ανθρώπου μπορεί να μεταφερθεί σε άσχετα αντικείμενα από άλλους ανθρώπους, με τους οποίους το άτομο αυτό είχε έρθει σε επαφή. Με άλλα λόγια, κάποιος που αγγίζει έναν άνθρωπο ή προσωπικά του αντικείμενα μπορεί να μεταφέρει το γενετικό υλικό του ανθρώπου αυτού σε ό,τι αγγίζει [...] Τα ανωτέρω αντικρούουν τη θέση της αστυνόμου - βιολόγου Α.Μ. ότι το μεταφερόμενο γενετικό υλικό είναι πρακτικά μη ανιχνεύσιμο. Η ποσότητα DNA που απομονώνεται από ένα δείγμα δεν είναι ικανή να αποδείξει ότι το υλικό έχει εναποτεθεί σε μία επιφάνεια μέσω πρωτογενούς ή δευτερογενούς μεταφοράς. Δεν απαντά στα βασικά ερωτήματα του πώς, του πότε και για ποίο λόγο εναποτέθηκε γενετικό υλικό στο σημείο που το εντόπισαν οι διωκτικές αρχές.

Ένα από τα αποδεικτικά στοιχεία όπου τα πράγματα πηγαίνουν συνήθως στραβά, από την άποψη της εφαρμογής θεμελιωδών πορισμάτων του Δικαίου Απόδειξης, είναι αυτό της αξιοποίησης γενετικού υλικού προς το σκοπό της εξακρίβωσης του δράστη ενός εγκλήματος, μέσω ταύτισης του γενετικού υλικού που βρέθηκε στον τόπο του εγκλήματος και του γενετικού υλικού που δόθηκε - ελήφθη από τον κατηγορούμενο/ύποπτο στο πλαίσιο της ποινικής διαδικασίας. Ο εγγενής στατιστικός χαρακτήρας του γενετικού αποτυπώματος δημιουργεί προβλήματα ερμηνείας και εφαρμογής των στατιστικών δεδομένων στη συγκεκριμένη περίπτωση (δηλαδή τον κατηγορούμενο/ύποπτο). Το πρόβλημα αυτό τίθεται ιδίως όταν η εξατομίκευση του υπόπτου γίνεται μέσω βάσης δεδομένων και όχι π.χ από τον περίγυρο του θύματος. Παρά τις όποιες αυστηρές προϋποθέσεις τίθενται στη διαδικασία της εξατομίκευσης ενός στατιστικού δεδομένου, πρέπει να τονιστεί ότι μία εργαστηριακή πραγματογνωμοσύνη δεν μπορεί να προδικάσει τι είδους αποδεικτικό υλικό είναι επαρκές για τον καταλογισμό ενοχής. Το λεγόμενο «matching» του γενετικού υλικού του κατηγορουμένου με αυτό που βρέθηκε π.χ. σε ένα γεμιστήρα όπλου, ακόμη και εάν υποτεθεί ότι έγινε σύμφωνα με τις εκάστοτε εργαστηριακές προδιαγραφές και μας δίνει εξατομίκευση, δεν θα μπορούσε να «απαντήσει» στο εάν ο κατηγορούμενος/ύποπτος άγγιξε ποτέ τον γεμιστήρα και μάλιστα εν γνώσει της λειτουργικής του χρήσης ως γεμιστήρα όπλου, εάν έχουμε διασπορά γενετικού υλικού ή εμφύτευση αυτού από δόλιους, εάν ο κατηγορούμενος είναι μέλος τρομοκρατικής οργάνωσης κ.ά. Για την εξατομίκευση των στατιστικών δεδομένων (όσο συντριπτικά και αν είναι) θα χρειαστούν και περαιτέρω αποδεικτικά μέσα, τα οποία θα είναι προσωποπαγή, υπό την έννοια ότι θα αφορούν τον κατηγορούμενο όχι μέσω της ένταξής του στην ομάδα αναφοράς με ίδιο γενετικό αποτύπωμα αλλά με έναν πιο άμεσο τρόπο (π.χ. μαρτυρική κατάθεση, οπτικοακουστικό υλικό κ.λπ.). Σε γενικές γραμμές αυτό που μπορεί με ευκολία να ειπωθεί για την ανάλυση του DNA είναι ότι μπορεί με μεγάλη βεβαιότητα να υποστηρίξει μόνο

αρνητική ταύτιση (πότε δηλαδή ο ύποπτος δεν είναι ο δράστης) και όχι θετική, δηλαδή όταν τα γενετικά αποτυπώματα δύο δειγμάτων ταιριάζουν απόλυτα, τότε είναι πιθανό, αλλά όχι βέβαιο να προέρχεται το αγνώστου προέλευσης δείγμα από το συγκεκριμένο ύποπτο. [...] Όλα αυτά καθιστούν την ανάλυση του δείγματος DNA των κατηγορουμένων που βρέθηκαν στα επίμαχα εργαστηριακά πειστήρια επισφαλή και επιτακτική τη συνεκτίμηση των αποτελεσμάτων ανάλυσης με λοιπά αποδεικτικά μέσα προκειμένου να δημιουργηθεί ορθή δικανική πεποίθηση και να αποφευχθούν επισφαλή συμπεράσματα και αίολες δικαστικές αποφάσεις. Εξάλλου το DNA μας δείχνει απλώς μία πιθανότητα και δεν δύναται να αντικαταστήσει τη δικανική κρίση που σχηματίζεται μετά από τη συνδυαστική αξιολόγηση όλων των αποδεικτικών στοιχείων μιας υπόθεσης και να οδηγήσει ένα δικαστήριο, ως μοναδικό στοιχείο σε κρίση καταδικαστική. Είναι ένα πληροφοριακό εργαλείο για να το αξιοποιήσει μία ανακριτική αρχή ή ένα δικαστήριο. Από μόνο του δεν είναι ούτε καταδικαστικό ούτε αθωωτικό. Η εύρεσή του δεν αποδεικνύει την ενοχή του κατηγορουμένου, αλλά απλώς τείνει να συνδέσει τον κατηγορούμενο με τη διάπραξη του αδικήματος. Η ύπαρξη του βιολογικού υλικού δεν σημαίνει και δεν συνεπάγεται κατ' ανάγκη ότι ο κατηγορούμενος είναι ο δράστης του εγκλήματος. Δεν υπάρχει η δικονομική βεβαιότητα, η οποία είναι αναγκαία για το σχηματισμό δικανικής πεποίθησης που μπορεί να οδηγήσει σε καταδικαστική κρίση. Αποτελεί και μόνον μία ένδειξη ότι το συγκεκριμένο πρόσωπο ήλθε ενδεχομένως σε επαφή με τα επίμαχα πειστήρια. Δηλαδή, ακόμη και αν θεωρηθεί ότι το βιολογικό υλικό με την ανάλυση του DNA δείχνει την επαφή συγκεκριμένου προσώπου με αντικείμενο του εγκλήματος, η παρουσία αυτή δεν συνεπάγεται σε καμία περίπτωση κατά πραγματολογική αναγκαιότητα ότι το συγκεκριμένο πρόσωπο διέπραξε το έγκλημα. Εξ αυτού και μόνο δεν διαπιστώνεται σαφής και συγκεκριμένη βεβαιότητα ενοχής. Και τούτο γιατί αυτή η λειτουργική σύνδεση του προσώπου με την αξιόποινη πράξη αποτελεί ένα απλό ενδεχόμενο. Το βιολογικό υλικό για να καταστεί από απλό ενδεχόμενο εγκλήματος απόδειξη εγκλήματος πρέπει να επιρρωθεί και ενδυναμωθεί η αποδεικτική του λειτουργικότητά του και από άλλες αποδεικτικά ομόλογες και ομόρροπες ενδείξεις και να μην αποδυναμώνεται από άλλες αντίθετες ή αντιφατικές ή απλώς διαφορότροπες αντενδείξεις.

Στην προκείμενη περίπτωση τα λοιπά αποδεικτικά στοιχεία δεν ενδυναμώνουν την αποδεικτική λειτουργικότητα των άνω αποτελεσμάτων του βιολογικού υλικού των κατηγορουμένων [...] Και οπωσδήποτε δεν μπορεί να αποτελεί θεμελιωτικό στοιχείο ενοχής των κατηγορουμένων η όποια ιδεολογία τους, ακόμα και αν αυτή είναι ανατρεπτική και εντάσσεται στον ευρύτερο αντιεξουσιαστικό χώρο, γιατί η ιδεολογία και το φρόνημα σε μία δημοκρατική κοινωνία ουδέποτε ποινικοποιείται και βρίσκεται ολοκληρωτικά εκτός πεδίου του ποινικού μας δικαίου. Οι ιδέες και το φρόνημα δεν διώκονται. Μόνον οι αξιόποινες πράξεις [...] Επίσης εντελώς αδιάφορο από ποινικής άποψης είναι ότι ο κατηγορούμενος έκανε σκοποβολή σε ερασιτεχνικό επίπεδο, ένα άθλημα ή χόμπι που έχουν πολλά άτομα καθώς και ότι πήγε στη Βαρκελώνη. Το ότι στη Βαρκελώνη της Ισπανίας ενδεχομένως δρουν τρομοκρατικές οργανώσεις δεν σημαίνει

αφ' εαυτού ότι όποιος την επισκέπτεται είναι υποψήφιος τρομοκράτης. Το ίδιο θα μπορούσε να ισχυριστεί κάποιος ότι ισχύει και για όποιον επισκέπτεται την Αθήνα όπου έδρασαν ή δρουν επίσης τρομοκρατικές οργανώσεις όπως η Επαναστατική Οργάνωση 17 Νοέμβρη, ο Επαναστατικός Λαϊκός Αγώνας, ο Επαναστατικός Αγώνας, η Σέχτα Επαναστατών, η Συνωμοσία Πυρήνων της Φωτιάς κ.λπ. Η επίσκεψη στη Βαρκελώνη του κατηγορουμένου θα αξιολογούνταν με το λοιπό αποδεικτικό υλικό για ενδεχόμενη τρομοκρατική δράση του, αν υπήρχαν πρόσθετα αποδεικτικά στοιχεία, όπως ύποπτες επαφές και συναντήσεις του κατηγορουμένου με Καταλανούς τρομοκράτες, αγορά οπλισμού κ.λπ., που όμως δεν αποδείχθηκαν. Τέλος αναφορικά με το τμήμα αποτυπώματος του κατηγορουμένου που βρέθηκε στην εσωτερική επιφάνεια του εξώφυλλου του σε φωτοτυπία βιβλίου με τον τίτλο «Εκρηκτικά αυτοσχέδιες βόμβες» του Υπουργείου Δημοσίας Τάξεως της Ελληνικής Αστυνομίας, που διαπιστώθηκε δακτυλοσκοπικά ότι ταυτίζεται με το αποτύπωμα του δεξιού αντίχειρα του κατηγορουμένου Π.Μ. πρέπει να αναφερθούν τα εξής: Κατ' αρχάς στο πόρισμα του τμήματος εξερεύνησης της Διεύθυνσης Εγκληματολογικών Ερευνών δεν αναφέρεται αν το αποτύπωμα στην εσωτερική επιφάνεια του εξωφύλλου βρέθηκε στο εμπρόσθιο ή στο οπισθόφυλλο αυτού. Το σχετικό εξώφυλλο δεν υπάρχει στη δικογραφία ώστε να εξεταστεί από όλους τους παράγοντες της δίκης. Το όποιο πόρισμα πραγματογνωμοσύνης για ταύτιση αποτυπωμάτων θα έπρεπε να περιβληθεί πρόσθετα αποδεικτικά στοιχεία. Ήταν ένα βιβλίο του Υπουργείου Δημόσιας Τάξης, που θα μπορούσε να είχε αλλάξει πολλά χέρια ξεφυλλίζοντάς το κανείς. Από μόνο του δεν αποτελεί ασφαλώς επαρκές αποδεικτικό στοιχείο για τίποτα. Ένα δακτυλικό αποτύπωμα σε κινητό αντικείμενο και γνήσιο να είναι δεν μπορεί από μόνο να στοιχειοθετήσει κατηγορία σε βάρος του κατηγορουμένου για ένταξη και συμμετοχή σε τρομοκρατική οργάνωση και για τρομοκρατικές πράξεις λήψης, κατοχής, μεταφοράς και απόκρυψης όπλων και πυρομαχικών, επειδή βρέθηκε στη «γιάφκα» του Βόλου. Με την εκδοχή αυτή και οποιοσδήποτε άλλος το είχε αγγίξει ή πιάσει ή ξεφυλλίσει από περιέργεια, καθόσον ήταν βιβλίο του Υπουργείου Δημοσίας Τάξεως, θα αντιμετώπιζε την ίδια κατηγορία με τους κατηγορουμένους και θα εγκλωβίζονταν σε μία παράλογη ποινική διαδικασία, όχι γιατί έκαναν ή γιατί προέκυψαν ενδείξεις ότι έκαναν κάτι, αλλά γιατί άγγιξαν ένα βιβλίο, ένα διαφημιστικό φυλλάδιο, κάτι που έτυχε να βρεθεί μετά σε «γιάφκα» της οργάνωσης ΣΠΦ. Πραγματικά εφιαλτικό ενδεχόμενο. Τέλος πρέπει να σημειωθεί ότι οι συνθήκες αβεβαιότητας εντείνονται σε υποθέσεις τρομοκρατίας λόγω της επικρατούσας συνωμοτικότητας και στεγανότητας. Είναι όμως παράξενο και δημιουργεί εύλογα ερωτηματικά εάν τα περί συνωμοτικότητας ευσταθούν στην προκείμενη περίπτωση όταν: α) Ο άγνωστος οδηγός του αυτοκινήτου - βαν εναποθέτει τα όπλα και τα πυρομαχικά σε σημείο που εύκολα μπορούσε να εντοπιστεί [φρεσκοσκαμμένο σημείο, σε παρακείμενο του λοφίσκου δρόμο, μέσα σε σακούλα ορατή διά γυμνού οφθαλμού, σε εργάσιμες ώρες, σε συνθήκες φωτεινότητας ακόμη και εντός αστικού ιστού. β) Ο οπλισμός και τα πυρομαχικά δεν είχαν προηγουμένως «καθαριστεί από αποτυπώματα». γ) Η συμπεριφορά αυτή είναι

ασυνήθιστη για το *modus operandi* τρομοκρατών και συνιστά μία πρόκληση για σύλληψη. Από κανένα στοιχείο δεν αποδείχθηκε ότι οι κατηγορούμενοι είχαν υποτάξει την ατομική τους βούληση στη βούληση της εν λόγω οργάνωσης, στην οποία φέρονται ότι ήταν μέλη και ότι προέβαιναν κατ' εντολή άλλων μελών της οργάνωσης στην παραλαβή ή στη μεταφορά ή στην απόκρυψη ή στην παράδοση όπλων και πυρομαχικών ή να προβαίνουν σε άλλες δραστηριότητες που σχετίζονταν με την παράνομη δραστηριότητα της επίμαχης οργάνωσης. Δεν υπάρχει κανένα στοιχείο που να συνδέει τα όπλα που βρέθηκαν στην Πολυτεχνειούπολη με την οργάνωση Συνωμοσία των Πυρήνων της Φωτιάς. Ο οπλισμός που βρέθηκε ήταν «ορφανός».

Κατ' ακολουθία όλων των ανωτέρω πρέπει οι κατηγορούμενοι να κηρυχθούν αθώοι των κατηγοριών που τους αποδίδονται, καθόσον από την ακροαματική διαδικασία και το όλο αποδεικτικό υλικό δεν στοιχειοθετείται η αντικειμενική και υποκειμενική υπόσταση των αποδιδόμενων σ' αυτούς αξιόποινων πράξεων.

[...]

Παρατηρήσεις

1. Εισαγωγή

Έντονο ενδιαφέρον παρουσιάζει η υπ' αριθ. 1898/2018 απόφαση του Εφετείου Αθηνών (Α' Πενταμελές Κακουργημάτων) η οποία δίκασε την έφεση κατά της υπ' αριθ. 2609/2017 απόφασης του Β' ΤριεφΚακ Αθηνών[1] και κήρυξε τους εκκαλούντες-κατηγορούμενους ομόφωνα αθώους. Το Α' Πενταμελές Κακουργημάτων είχε να διαχειριστεί μια ιδιαιτέρως ακανθώδη υπόθεση τόσο σε σχέση με το αποδεικτικό υλικό (μ.α. χαμηλής ποιότητας και εξαντλημένο γενετικό υλικό (LTDNA), απών ο μοναδικός μάρτυρας κατηγορίας), όσο και σε σχέση με την αιτιολογία της πρωτόδικης απόφασης. Η τελευταία είχε κατά την άποψη σχολιαστών στον νομικό τύπο τελέσει πλείστα συλλογιστικά σφάλματα και για το λόγο αυτό είχε συγκεντρώσει το έντονο ενδιαφέρον και της κοινής γνώμης. Με άλλα λόγια, η περιρρέουσα κατάσταση αλλά και το επίδικο αντικείμενο (ενοχή των εκκαλούντων-κατηγορουμένων για σοβαρά αδικήματα) έφερε σε πρώτο πλάνο το γενικότερο διακύβευμα της ποινικής δίκης, ήτοι όχι μόνο τη σύννομη στέρηση της ελευθερίας των πολιτών αλλά και το κύρος της ίδιας της ποινικής δικαιοσύνης ως θεσμού, με ό,τι αυτό συνεπάγεται για τις ευρύτερες λειτουργίες του ποινικού δικαίου, ανταπόδοση, θετική γενική πρόληψη κτλ.[2] Στα λόγια της δεύτερης κατηγορουμένης «Με συγχωρείτε, αλλά αυτό το χαρτί, την πρωτόδικη απόφαση, δεν το εμπιστεύομαι» συνοψίζεται το ως άνω διακύβευμα.

Αρκεί να σκεφτεί κανείς ότι η αιτιολογία μάς επιτρέπει να εξετάσουμε εάν οι δικαστές της ουσίας κατορθώνουν να φέρουν σε πέρας την αποστολή τους και να εμφυσήσουν εμπιστοσύνη ακόμα και στον ηττημένο διάδικο[3]. Η παροχή εξηγήσεων είναι εξάλλου η καλύτερη

στρατηγική επίλυσης διαφορών για πραγματικά ζητήματα, εφόσον κάνει την απόφαση (περισσότερο) υποφερτή. Μια μαντική απόφαση διατυπωμένη με μία μόνο λέξη (ένοχος ή αθώος) —πόσο μάλλον δε μια απόφαση με προφανή επιχειρηματολογικά σφάλματα— δεν αποτελεί παρηγοριά για τον καταδικασμένο, αφού είναι αδύνατο να γνωρίζει τις νοητικές διεργασίες των δικαστών της ουσίας που οδήγησαν στην απόφαση. Η επί του αποδεικτικού υλικού ερειδόμενη αιτιολόγηση μπορεί, αντιθέτως, να οικοδομήσει/καταδείξει την ορθότητα της διαδικασίας λήψης αποφάσεων και να αποτρέψει τη διαιώνιση διαφωνιών για αμφισβητούμενα πραγματικά περιστατικά. Η αιτιολογία εξασφαλίζει ή αποκαθιστά τη δημόσια εμπιστοσύνη στην απόφαση[4].

2. Πραγματογνωμοσύνη

Θετική εντύπωση προκαλεί το γεγονός ότι η απόφαση του δικαστηρίου αφιερώνει στις πρώτες σελίδες του αιτιολογικού αρκετό χώρο για να καταγράψει το πώς κατανοούν οι δικαστές τα τεχνικά ζητήματα DNA. Η απόφαση καθιστά σαφές ότι η λεγόμενη ταύτιση (θετική ανάλυση, άρθρο 200Α παρ. 2 ΚΠΔ) «δεν δίνει εξατομίκευση καθώς είναι δυνατόν η ταύτιση να είναι προϊόν ταύτισης» και αργότερα ότι «το DNA μας δείχνει απλώς μια πιθανότητα και δεν δύναται να αντικαταστήσει τη δικανική κρίση που σχηματίζεται μετά από τη συνδυαστική αξιολόγηση όλων των αποδεικτικών στοιχείων μιας υπόθεσης και να οδηγήσει ένα δικαστήριο, ως μοναδικό στοιχείο σε κρίση καταδικαστική». Με τον τρόπο αυτό η απόφαση κάνει ένα αποφασιστικό βήμα προς τον διαχωρισμό των εννοιών δικανική πεποίθηση αφενός και επιστημονικό πόρισμα αφετέρου, αφού δέχεται ότι η εξατομίκευση του ανακριτικού υλικού —πόσο μάλλον δε η ενοχή του κατηγορουμένου— δεν είναι επιστημονικό συμπέρασμα το οποίο θα έπρεπε δήθεν να εξάγει ο πραγματογνώμονας, αλλά κανονιστική κατασκευή που προκύπτει από συνδυασμό επιστημονικών και μη επιστημονικών δεδομένων. Η αποδεικτική ισχύς της πραγματογνωμοσύνης δεν επαρκεί για να θεμελιωθούν πραγματικά περιστατικά στο πλαίσιο της ποινικής δίκης, ήτοι μιας κανονιστικά δομημένης διαδικασίας λήψης αποφάσεων υπό συνθήκες αβεβαιότητας. Τονίζει δηλ. η απόφαση ότι στατιστικά δεδομένα και επιστημονικά πορίσματα έχουν εγγενώς γενικό χαρακτήρα που απλώς «τείνουν να συνδέσουν τον κατηγορούμενο με τη διάπραξη του αδικήματος», και δεν είναι τίποτε παραπάνω από «ένα πληροφοριακό εργαλείο για να το αξιοποιήσει μια ανακριτική αρχή ή ένα δικαστήριο»[5]. Στέλνει έτσι σαφή μηνύματα τόσο στους πραγματογνώμονες όσο και στους ίδιους τους δικαστές σχετικά με την οριοθέτηση του χώρου αρμοδιότητάς τους και τον πυρήνα του πεδίου δράσης του δικαστή της ουσίας. Δεν είναι στο πεδίο αρμοδιότητάς του πραγματογνώμονα, επισημαίνει η απόφαση, να εκφράσει άποψη για το εάν ο κατηγορούμενος είναι η πηγή του γενετικού υλικού στο ανακριτικό δείγμα.

Η ως άνω οριοθέτηση έχει ιδιαίτερη σημασία καθώς και στη συγκεκριμένη υπόθεση διατυπώθηκαν από όλους τους πραγματογνώμονες και ειδικούς μάρτυρες δικονομικά απαγορευμένοι και μεθοδολογικά αβάσιμοι ισχυρισμοί όπως:

- «Αυτά που αναγράφουμε είναι 100% αξιόπιστα» - εδώ έχουμε την περίπτωση πορίσματος που αποκλείει το (μεθοδολογικά επιβεβλημένο) περιθώριο σφάλματος.
- «Πρακτικά στην Ελλάδα δεν θα βρείτε άλλο άνθρωπο με αυτό το γενετικό τύπο» - εδώ πρόκειται για το σφάλμα του κατηγορού.
- «Είμαι βέβαιος ότι το βιολογικό υλικό δεν είναι της [κατηγορουμένης]».

Να σημειωθεί ωστόσο ότι με βάση τις γενικές αρχές απόδειξης που υιοθετεί η ίδια η απόφαση, ούτε η θετική ανάλυση του πραγματογνώμονα μπορεί αυτοδύναμα να εξατομικεύσει το ανακριτικό εύρημα (individualisation), αλλά ούτε και η αρνητική ανάλυση μπορεί να θεμελιώσει αυτοδύναμα τη δικανική πεποίθηση ότι το ανακριτικό εύρημα δεν προέρχεται από τον κατηγορούμενο (exclusion). Σε κάθε περίπτωση τον τελικό λόγο έχει ο δικαστής της ουσίας. Οι πραγματογνώμονες δεν εξουσιοδοτούνται να εκφέρουν άποψη για την προέλευση του ανακριτικού υλικού (source attribution determination).

Τέλος ασκείται κριτική στο «ελληνικό πληθυσμιακό δείγμα» γενετικών τόπων που χρησιμοποιείται για τον υπολογισμό της πιθανότητας τυχαίας ταύτισης, και το οποίο περιορίζεται λίγο πάνω από τα 200 άτομα (208). Ο λόγος είναι ότι το ως άνω δείγμα είναι κατά πολύ μικρότερο από το ελάχιστο δείγμα ατόμων που προβλέπουν οι Συστάσεις και Κατευθυντήριες Γραμμές του Ευρωπαϊκού Δικτύου Εγκληματολογικών Ινστιτούτων (ENFSI) για τον υπολογισμό της πιθανότητας τυχαίας ταύτισης με βάση την (εμπειρικά διαπιστωμένη) συχνότητα εμφάνισης γενετικών τόπων στον φυσικό πληθυσμό. Θέτει λοιπόν με επιτακτικό τρόπο ένα φλέγον ζήτημα που αφορά τη μεθοδολογική εγκυρότητα όχι μόνο της συγκεκριμένης πραγματογνωμοσύνης αλλά των μεθοδολογικών κριτηρίων για την ανάλυση DNA εν γένει από τις κρατικές αρχές, καθώς τα υπολογιστικά μοντέλα βασίζονται σε εν μέρει ελλιπή, απαρχαιωμένα και ενδεχομένως μη αντιπροσωπευτικά δεδομένα.

3. Ενδείξεις και αντενδείξεις

Η απόφαση αφιερώνει επίσης αρκετό χώρο στο να καταδείξει τα κενά και αντιφάσεις που εμφολωθούν στην κατάθεση του βασικού μάρτυρα κατηγορίας, ο οποίος και δεν εξετάστηκε στο ακροατήριο. Χαρακτηρίζει τη συμπεριφορά του ίδιου μάρτυρα, ο οποίος «είδε πρώτος τα όπλα και τις σφαίρες στην Πολυτεχνειούπολη, ανοίγοντας χάρτινα κουτιά, σακούλες και ξετυλίγοντας τη συσκευασία τους, τα οποία στη συνέχεια συνέλεξε, τα μετέφερε σε μη εμφανές σημείο και έπειτα ειδοποίησε την αστυνομία, χωρίς μάλιστα να αφήσει πουθενά αποτυπώματα» ως «τουλάχιστον ασυνήθιστη». Τονίζει επίσης ότι «χωρίς την επ' ακροατηρίου

εξέτασή του, προκειμένου να διαφωτίσει τα εύλογα ερωτήματα που ανέκυψαν κατά την ακροαματική διαδικασία από όλους τους παράγοντες της διαδικασίας, δεν μπορεί να υιοθετη[ηθ]ούν άκριτα οι ένορκες καταθέσεις του» αφήνοντας έτσι εμμέσως πλην σαφώς αιχμές κατά της πρωτόδικης απόφασης.

Για να καταδείξει τα επιμέρους κενά στις προανακριτικές καταθέσεις του μάρτυρα χρησιμοποιεί ορθά το κυριότερο εννοιολογικό εργαλείο της ποινικής δικονομίας, δηλ. την έννοια του «εύλογου», υποδηλώνοντας ότι θα πρέπει να υιοθετήσουμε μια εξαιρετικά ιδιόζουσα εικόνα για τον κόσμο γύρω μας και την ανθρώπινη συμπεριφορά εν γένει για να μπορέσουμε να προσδώσουμε αξιοπιστία σε έναν μάρτυρα που παρά τον φόβο λειτουργεί «εν είδει προανακριτικού υπαλλήλου ή ιδιωτικού ανακριτή».

4. Τελικές παρατηρήσεις

Συναισθανόμενο τη βάσιμη ανησυχία στην κοινωνία για τα όρια της δικαστικής εξουσίας, τονίζει τέλος το δικαστήριο ότι η ιδεολογία και το φρόνημα σε μια δημοκρατική κοινωνία δεν αποτελούν αυτοτελώς ενοχοποιητικό στοιχείο καθώς οι ιδέες και το φρόνημα βρίσκονται εκτός του πλαισίου ισχύος του ποινικού δικαίου. Υπενθυμίζει ότι αν μια απλή επίσκεψη στη Βαρκελώνη, δήθεν προπύργιο τρομοκρατών σύμφωνα με την πρωτόδικη απόφαση, θεωρηθεί άνευ ετέρου ενοχοποιητικό στοιχείο, τότε ακόμη και η απλή διαμονή ή επίσκεψη στην Αθήνα, όπου επίσης αναπτύσσουν δράση τρομοκρατικές οργανώσεις, θα δρούσε ενοχοποιητικά με απρόβλεπτα αποτελέσματα. Όπως το θέτει γλαφυρά η απόφαση «Πραγματικά εφιαλτικό ενδεχόμενο».

Ελλείπει αξιόπιστων μαρτυρικών καταθέσεων και ανακριτικού υλικού με αποδεικτική ισχύ το Πενταμελές Εφετείο Κακουρηγημάτων Αθηνών διατηρεί τη default κατάσταση των κατηγορουμένων, ήτοι την τεκμαρτή αθωότητα. Η απόφαση αποφεύγει τα κυριότερα επιχειρηματολογικά σφάλματα κατά την αξιοποίηση στατιστικών δεδομένων στην ποινική δίκη και θέτει τις βάσεις για μια γόνιμη επικοινωνία μεταξύ πράξης και θεωρίας μέσω της κοινής μας γλώσσας, της δογματικής του δικαίου απόδειξης. Το κατά πόσον η απλή αποφυγή / διόρθωση σφαλμάτων συλλογιστικής που έχουν συζητηθεί εκτενώς στη διεθνή βιβλιογραφία θα πρέπει να μας ικανοποιεί, είναι μια επιμέρους συζήτηση με την οποία δεν θα ασχοληθώ στο σημείο αυτό. Η ως άνω αποφυγή ωστόσο θα επιτρέψει στη δογματική της ποινικής απόδειξης να ασχοληθεί στο μέλλον με τα ειδικότερα τεχνικά και ουσιαστικά ζητήματα της αποδεικτικής διαδικασίας. Σε κάθε περίπτωση είναι επιτακτική ανάγκη να αντιμετωπιστεί το δομικό πρόβλημα της έλλειψης εκπαίδευσης, επιμόρφωσης και ενημέρωσης των δικαστών για ζητήματα απόδειξης (Evidence & Proof) προς το σχηματισμό διϋποκειμενικά ελέγξιμης δικανικής πεποίθησης, βασισμένης σε μεθοδολογικώς έγκυρα επιστημονικά δεδομένα και δικονομικώς σύννομες αποδεικτικές προτάσεις.

- [1]. Βλ. **ΤρΕφΚακΑθ 2609/2017** (/journals/6/volumes/1083/issues/1659/lemmas/4903572) ΠοινΔικ 2018, 81-91 με παρατηρήσεις Κ.Ν. Κώτσογλου. Βλ. και Γ. Α. Γιαννούλη, Νεότερα ανακριτικά (forensic), ποινικοδικονομικά και νομολογιακά ζητήματα ανάλυσης DNA, εις: ΠοινΧρ 2018, 330-336.
- [2]. C. Nesson, The Evidence or the Event? On Judicial Proof and the Acceptability of Verdicts, 98 Harvard Law Review (1985), σελ. 1357-1392. Κ.Ν. Kotsoglou, Das schweigende Strafrecht, εις: S. Bock/S. Harrendorf/M. Ladiges (επιμ.), Strafrecht als interdisziplinäre Wissenschaft, Baden-Baden: Nomos, 2105, σελ. 11-34.
- [3]. Βλ. D.M. Kahan/D.A. Hoffman/D. Braman, Whose Eyes Are You Going to Believe? Scott v. Harris and the Perils of Cognitive Illiberalism, εις: 122 Harvard Law Review (2009), σελ. 838-906 (902).
- [4]. Βλ. Κ.Ν. Κώτσογλου, Κοινή λογική, ποινική δικαιοσύνη και υποχρέωση αιτιολόγησης. Προς αναζήτηση ενός νέου αποδεικτικού προτύπου, εις: the Art of Crime 2018(2). Διαδικτυακά προσπελάσιμο: <https://theartofcrime.gr/κοινή-λογική-ποινική-δικαιοσύνη-και-υ/> (26.3.2019).
- [5]. Εδώ, όπως και σε πολλά ακόμη σημεία, η απόφαση υιοθετεί πλήρως τις απόψεις του γράφοντος. Βλ. Κώτσογλου, ΠοινΔικ 2018 (υποσημ. 1).

Σχόλια / Παρατηρήσεις

Γράψτε εδώ τα σχόλια και τις παρατηρήσεις σας για το συγκεκριμένο άρθρο

Αποστολή

